

**BUXORO DAVLAT
PEDAGOGIKA
INSTITUTI**

**BUXORO DAVLAT PEDAGOGIKA
INSTITUTI**

TA'LIM TRANSFORMATSIYASI

ILMIY – METODIK JURNAL

№. 1

BUXORO – 2026

HUQUQIY SAVODXONLIGINI YUKSALTIRISHDA AMALGA OSHIRILAYOTGAN ISLOHOTLAR VA O'RTA TA'LIM MUASSASALARIDA O'QUVCHILARINING HUQUQIY MADANIYATINI SHAKLLANTIRISHDA SAMARALI METODLARINING AHAMIYATI

Nabiyeva Shohinabonu Izzatillo qizi, Buxoro davlat pedagogika instituti,
Ijtimoiy fanlarni o'qitish metodikasi (huquq
ta'limi) yo'nalishi 2-kurs magistri
nabiyevashaxina@gmail.com

Annotatsiya: Ushbu maqolada jamiyatimiz tayanchi bo'lgan yoshlarning huquqiy savodxonligi va madaniyatini yuksaltirishda ta'lim sohasida amalga oshirilayotgan islohotlar, huquqiy ongni shakllantirishda o'rta ta'lim muassasalarning o'rnini va huquqiy bilimni shakllantirishda qo'llanilayotgan metodlarning ahamiyati va turli takliflar bayon etilgan.

Tayanch so'zlar: huquqiy ta'lim, huquqiy madaniyat, huquqiy ong, o'rta ta'lim muassasalar, qonun, metodlar, konstitutsiya, yoshlar, jamiyat, o'quvchi.

REFORMS BEING IMPLEMENTED TO IMPROVE LEGAL LITERACY AND THE IMPORTANCE OF EFFECTIVE METHODS IN FORMING THE LEGAL CULTURE OF STUDENTS IN SECONDARY EDUCATIONAL INSTITUTIONS

Nabiyeva Shohinabonu Izzatillo qizi, Bukhara State Pedagogical Institute
2nd-year Master's student in Teaching social and humanitarian sciences (Legal Education)
nabiyevashaxina@gmail.com

Abstract: This article describes the reforms implemented in the field of education to improve the legal literacy and culture of the youth, who are the backbone of our society, the role of secondary education institutions in the formation of legal consciousness, the importance of the methods used in the formation of legal knowledge, and various proposals.

Key words: legal education, legal culture, legal consciousness, secondary educational institutions, law, methods, constitution, youth, society, student.

РЕФОРМЫ, НАПРАВЛЕННЫЕ НА ПОВЫШЕНИЕ ПРАВОВОЙ ГРАМОТНОСТИ, И ВАЖНОСТЬ ЭФФЕКТИВНЫХ МЕТОДОВ ФОРМИРОВАНИЯ ПРАВОВОЙ КУЛЬТУРЫ УЧАЩИХСЯ СРЕДНИХ УЧЕБНЫХ ЗАВЕДЕНИЙ

Набиева Шохинабону Иzzатилло кызы, Бухарский государственный педагогический институт магистрант 2 курса направления
Преподавание социально-гуманитарных наук
(право образование)
nabiyevashaxina@gmail.com

Аннотация: В данной статье описываются реформы, проводимые в сфере образования с целью повышения правовой грамотности и культуры молодежи, являющейся основой нашего общества, роль средних учебных заведений в формировании правового сознания, важность методов, используемых при формировании правовых знаний, а также различные предложения.

Ключевые слова: юридическое образование, правовая культура, правовое сознание, средние учебные заведения, право, методы, конституция, молодежь, общество, студент

KIRISH. O'zbekiston Respublikasi mustaqillikka erishganidan buyon ta'lim tizimi bo'yicha har daqiqada islohotlar amalga oshirmoqda. Yosh avlodni bilimli, savodxon, mustaqil fikrlaydigan va har jihatdan komil qilib tarbiyalash davlatimizning ustuvor yo'nalishi qilib belgilangan. Prezidentimiz Shavkat Mirziyoyev ta'kidlaganidek, "Yangi O'zbekistonning asosiy ustuni- bilim, ta'lim va tarbiya bo'ladi"[1]. Tarbiya, ta'lim va bilim ravnaq topgan yurtda, rivojlanish va taraqqiyot ham bo'ladi. o'zbekiston Respublikasi ta'lim tizimini rivojlantirishga

katta e'tibor qaratmoqda. Ushbu sohada amalga oshirilayotgan islohotlar nafaqat o'qish va ta'lim olish sifatini yaxshilash, balki jamiyatda huquqiy savodxonlikni oshirishga ham xizmat qilmoqda. o'zbekistonda so'nggi yillarda ta'lim tizimining modernizatsiyasi bo'yicha keng ko'lamli islohotlar amalga oshirildi. 2020-yil 23-sentabrda kuchga kirgan O'RQ-637-sonli "Ta'lim to'g'risida"gi qonuni ta'limni rivojlantirish va uning sifatini oshirishni maqsad qilgan[2]. Ushbu qonun, shuningdek, huquqiy ta'limni rivojlantirishga katta e'tibor qaratadi. Huquqiy ta'lim esa, o'z navbatida, fuqarolarning huquqlarini himoya qilish, demokratik jarayonlarda faol ishtirok etish va ijtimoiy adolatni ta'minlashda muhim omil hisoblanadi. Aholining huquqiy madaniyat va huquqiy ongini yuksaltirish, huquqiy ta'lim va ma'rifatni, jamiyatda huquqiy bilimlar tartibotini tubdan yaxshilash, inson huquq va erkinliklariga chuqur hurmat va ehtiromga asoslangan munosabatni, odamlarda qonunga itoatkorlik tuyg'usini, qonunlarni bilish va unga qat'iy amal qilish saodatmandligini qaror toptirish bugungi kunning zaruriy talabi bo'lib kelmoqda[3]. Bu borada O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 2024-yil 27-avgustdagi "Davlat ta'lim muassasalarida yuridik ta'limning uzluksiz tizimini joriy etish hamda voyaga yetmagan yoshlarning huquqiy madaniyati va savodxonligini oshirish chora-tadbirlari to'g'risida"gi 532-sonli qarori qabul qilindi.

Asosiy qism. Zamonaviy jamiyatning rivojlanishi, demokratik qadriyatlarining mustahkamlanishi va huquqiy tizimning samarali ishlashi, ayniqsa yoshlarning huquqiy bilimlarga ega bo'lishiga bog'liq. Yoshlarda huquqiy savodxonlikni oshirish nafaqat ularning o'z huquqlarini bilishi va himoya qilishini ta'minlash, balki ijtimoiy barqarorlik va adolatni ta'minlashda ham muhim omil hisoblanadi. Yoshlar — jamiyatning kelajagi hisoblanadi. Ularning huquqiy bilimlari, nafaqat o'zlarini, balki butun jamiyatni rivojlantirishda katta rol o'ynaydi. Yoshlarga huquqiy bilimlarni o'rgatish, ularga o'z huquqlarini anglash va huquqiy me'yorlarga rioya qilishni o'rgatish, jamiyatda huquqiy ongni shakllantiradi. Bu esa qonunlarga bo'lgan hurmatni kuchaytiradi va huquqiy xatoliklarning oldini oladi. Yoshlarda huquqiy bilimlarning yetishmasligi esa o'z huquqlarini buzishga olib kelishi mumkin, natijada ijtimoiy notinchlik, qonunbuzarliklar va adolatsizlik holatlari yuzaga keladi. Huquqiy bilimlar yoshlarning huquqiy himoyasini ta'minlashga xizmat qiladi. Yosh avlod, ayniqsa o'z huquqlarini qanday himoya qilishni bilmagan holda, ko'pincha turli ijtimoiy, iqtisodiy va huquqiy muammolarga duch keladilar. Masalan, ish joyida mehnat huquqlari buzilishi, oilaviy munosabatlarda adolatsizlik, ta'lim tizimidagi tengsizlik kabi muammolar, huquqiy bilimning yo'qligi sababli keng tarqalgan. Yoshlarga huquqiy bilimlarni o'rgatish, ularning qonuniy huquqlarini himoya qilish imkoniyatini yaratadi. Bu, o'z navbatida, yoshlarning jamiyatda adolatni ta'minlashda faol qatnashishlariga yordam beradi. Jamiyatda yoshlar nafaqat o'z huquqlarini himoya qilishda, balki davlat boshqaruvi jarayonlarida ham faol ishtirok etishlari kerak. Huquqiy bilimlar orqali ular o'zining fuqarolik burchlarini tushunib, saylovlarda qatnashish, siyosiy, ijtimoiy va iqtisodiy muammolarni hal qilishda ovoz berish huquqidan foydalanish imkoniga ega bo'lishadi. Huquqiy bilimlar yoshlarga qonunlar va me'yorlarni tushunishga yordam beradi, shuningdek, ular jamiyatda huquqiy va ijtimoiy adolatni o'rnatish yo'lida to'g'ri qarorlar qabul qilishadi. Ya'ni davlatimiz rahbari amalga oshirayotgan islohotlarning asosiy maqsadi ham huquqiy savodxon, siyosiy faol fuqarolarni tarbiyalashdir.

Huquqiy ongni shakllantirish albatta, o'rta ta'lim muassasalaridan boshlanadi. Ya'ni Professor Dmitrievning ta'rificha, "Huquqiy ong – bu insonlarning va ularning turli birliklarining hamda butun jamiyatning amaldagi huquq va huquqiy hodisalarga nisbatan qarashlari, g'oyalari, tasavvurlari yig'indisi[4]. Huquqiy ongni shakllantirishda o'rta ta'lim muassasalari alohida o'rin tutadi. O'quvchilarning huquqiy madaniyatini oshirish, qonun oldidagi mas'uliyatini tushuntirish, jamiyatda fuqarolik huquq va erkinliklariga hurmat bilan yondashishga o'rgatish aynan o'rta ta'limda amalga oshiriladi. Umumiy o'rta ta'lim maktablari bu nafaqat bilim olish joyi, balki yoshlarni ijtimoiy, axloqiy va huquqiy qadriyatlar asosida tarbiyalash muassasasi hisoblanadi. O'rta ta'lim muassasalari huquqiy ta'limning rivojlanishi va yoshlarni huquqiy ongga ega fuqarolar sifatida tarbiyalanishining eng muhim bosqichi hisoblanadi. Shu bois, maktab

bosqichida huquqiy ta'limni rivojlantirish, o'quvchilarga nafaqat huquqlarini bilish, balki jamiyatda qonunlarga hurmat bilan yondashish, adolat va tenglikni anglashga yordam beradi. Bu jarayon orqali o'quvchilar qonunlarning jamiyatda qanday ishlashini, o'z huquqlari va burchlarini tushunishni o'rganadilar. Huquqiy ta'lim yosh avlodga inson huquqlari, fuqarolik jamiyati, qonunlar, huquqbuzarliklar va adolatli jamiyat tushunchalarini aniq tushunishga yordam beradi. Bu esa, o'z navbatida, jamiyatda qonunlarga hurmat va ijtimoiy tartibni saqlashga xizmat qiladi.

o'rta ta'lim muassasalarida huquqiy savodxonlikni oshirish uchun bir nechta samarali metodlar mavjud. Bu metodlar o'quvchilarga huquqiy bilimlarni o'rgatishda va amaliy ko'nikmalarni rivojlantirishda yordam beradi. Masalan, interfaol darslar ya'ni o'quvchilar huquqiy mavzularni o'rganish davomida darsliklarda berilgan amaliy misollar va muammoli vaziyatlarni hal qilish orqali o'z bilimlarini mustahkamlashadi. Guruhlarda ishlash, rol o'ynash va huquqiy holatlar ustida ish olib borish samarali metodlardan biri hisoblanadi. Case-study metodi orqali hayotdan olingan odatdagi vaziyatlarni tahlil etishadi. o'quvchilar amaliy holatlar asosida huquqiy masalalarni tahlil qilib, o'z qarorlarini qabul qilishga harakat qilishadi[5]. Bu metod o'quvchilarga qonunlarni va ularning amaldagi ta'sirini tushunishga yordam beradi. Keng tarqalgan metodlardan biri qonunlarni taqdim etish va tahlil qilishdir. o'quvchilarga amaldagi qonunlar va huquqiy normativ hujjatlar haqida batafsil ma'lumot berish, ularning qanday ishlashini tushunishga yordam beradi. Darslar davomida muayyan qonunlarni o'rganish va ularning hayotdagi misollarini ko'rib chiqish samarali natijalar beradi. Diskussiyalar va munozaralar tashkil qilish, bunda o'quvchilar huquqiy mavzular bo'yicha fikr almashadilar, o'z pozitsiyalarini asoslab beradilar. Bu metod ularning tanqidiy fikrlash va huquqiy savodxonligini oshiradi. Amaliy mashg'ulotlar va seminarlar o'tkazish ham huquqiy savodxonlikni oshiradi. Huquqiy sohalarida mutaxassislar bilan o'tkazilgan seminarlar, huquqshunoslar va amaliyotchilar tomonidan tashkil etilgan amaliyotlarlar o'quvchilarga huquqiy bilimlarni o'zlashtirishda ko'proq yordam beradi. Qonunlar va huquqiy savodxonlik bo'yicha testlar olish metodi, o'quvchilarga turli savollar bilan testlar yoki viktorinalar o'tkazish orqali ularning bilim darajasini aniqlash va mustahkamlash mumkin. Vaqtinchalik huquqiy loyihalar metodi ko'magida o'quvchilarni huquqiy muammolarni hal qilish uchun loyiha ishlari bilan shug'ullantirish, ularning jamoaviy ishlash ko'nikmalarini ham rivojlantiradi. Bu metodlar orqali o'quvchilar huquqiy masalalarni tushunish, huquqiy hujjatlar bilan ishlash va jamiyatdagi huquqiy muhitni yanada chuqurroq o'rganish imkoniyatiga ega bo'ladilar.

Maktab bosqichida huquqiy ta'limni yanada rivojlantirishda birinchi navbatda, huquqiy fanlar safiga qo'shimcha darsliklar va o'quv dasturlari kiritilishi zarur. Misol uchun, "Huquq ta'limi", "Fuqarolik jamiyati asoslari", "Inson huquqlari" va yangi tahrirdagi konstitutsiya moddalarini o'rganishga qaratilgan "Huquqim kafolati" kabi darsliklarning joriy etilishi o'quvchilarga huquqiy bilimlarni yaxshiroq o'zlashtirish imkoniyatini yaratadi. Bundan tashqari "Konstitutsiya alifbosi", "Konstitutsiya saboqlari", "Konstitutsiya asoslari" fanlarini joriy qilish kerak[6]. Bu fanlar orqali o'quvchilar huquqiy tizim, qonunlar, fuqarolik va davlatning asosiy tamoyillari bilan tanishadilar. O'quvchilarga huquqiy ta'lim berishda ko'proq amaliy mashg'ulotlar, seminarlar va treninglar o'tkazish samarali bo'lishi mumkin. Bu tadbirlar orqali o'quvchilar huquqiy vaziyatlar haqida real misollarni tahlil qilish, turli huquqiy masalalarda fikr almashish imkoniyatiga ega bo'ladilar. Huquqiy ta'limni boshqa fanlar bilan integratsiya qilish ham muhim. Masalan, tarix, adabiyot yoki ijtimoiy fanlar darslarida o'quvchilarga huquqiy qadriyatlar va tarixiy huquqiy jarayonlar haqida ma'lumotlar berish, ularni huquqiy ongini shakllantirishga mo'ljallangan turli videoroliklar, filmlar va dasturlar ishlab chiqarish kerak. Bu holat o'quvchilarning huquqiy bilimi va tushunchalarini yanada kengaytiradi. O'quvchilarni huquqiy faoliyatga jalb qilish orqali yoshlarning jamiyatdagi o'rni va roli haqida tasavvur yaratish muhimdir. Masalan, huquqiy ta'limning bir qismi sifatida "Yoshlar parlamenti" yoki "Huquqiy klublar" tashkil etish, o'quvchilarga huquqiy muammolarni amalda hal qilishni o'rgatish mumkin. Bu kabi tashabbuslar o'quvchilarda huquqiy ongini rivojlantirishga yordam beradi.

Xulosa. Maktabda huquqiy ta'limning rivojlanishi, jamiyatda huquqiy madaniyatning yuksalishiga, fuqarolarning huquqlari va burchlarini anglashiga olib keladi. Huquqiy ta'lim yoshlarni nafaqat o'z huquqlarini bilishga, balki jamiyatda qonunlarga, adolatga, tenglikka hurmat bilan yondashishga ham o'rgatadi. Bu esa, ijtimoiy barqarorlikni saqlashga, huquqbuzarliklarni kamaytirishga va jamiyatda demokratik qadriyatlarni kuchaytirishga yordam beradi. Shuningdek, huquqiy ta'limning rivojlanishi yoshlarni jamiyatda faollikka, o'z huquqlarini himoya qilishga va ijtimoiy mas'uliyatni his qilishga o'rgatadi. Bu o'quvchilarning jamiyatdagi o'rni va roli haqida aniq tasavvurga ega bo'lishlarini ta'minlaydi va ularni kelajakda qonunlarga hurmat qiluvchi, adolatni qadrlaydigan fuqarolar sifatida tarbiyalaydi. o'zbekiston Respublikasi ta'lim tizimining modernizatsiyasi va huquqiy ta'limni rivojlantirishdagi amalga oshirilayotgan islohotlar, fuqarolarni huquqiy bilimlar bilan ta'minlash, jamiyatda huquqiy madaniyatni oshirish va demokratik jarayonlarda faol ishtirok etishni ta'minlashga qaratilgan. Ta'lim va huquqiy ta'limni rivojlantirish bo'yicha olib borilayotgan har bir qadam jamiyatning huquqiy savodxonligini oshiradi va adolatli jamiyatni qurishda muhim o'rin tutadi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yhati:

1. <https://daryo.uz/2023/05/30/yangi-ozbekistonning-asosiy-ustuni-bilim-talim-va-tarbiya-boladi>
2. <https://lex.uz/docs/-5013007>
3. Gulnora Inomjonova.,Nikoh shartnomasi- oila mustahkamligining huquqiy kafolati ilmiy-amaliy qo'llanma.-T.;Adolat,2007.-537b.
4. Ю.А.Дмитриев. Правосознание и правовая культура. / Теория государства и права. Под ред. Пиголкина. –Москва.; Юрайт-Издат, 2006. –С.547 .
5. Sadikova Yorkinoy Salijonovna, Raufov Orifjon, & Kurbanov Akbar Aslamovich. (2021). MODERN SCIENCE AND HIGHER EDUCATION ARE THE FOUNDATION OF SCIENCE AND DEVELOPMENT. European Scholar Journal, 2(4), 244-246. Retrieved from <https://scholarzest.com/index.php/esj/article/view/549>
6. <https://cyberleninka.ru/article/n/huquqiy-ong-va-huquqiy-madaniyatni-yuksaltirish-davr-talabi/viewer>